

Антон Павлович Чехов

Тревога

Машенка Павлецкая, младичка, едва завършила института, като се върна от разходка в дома на Кушкини, гдето служеше като гувернантка, завари необикновена тревога. Портриерът Михайло, който ѝ отвори, беше развълнуван и червен като рак.

Отгоре долиташе шум.

„Навярно госпожата е припаднала... – помисли Машенка. – Или се е скарала с мъжа си.“

В антрето и в коридора тя среща прислужничките. Едната от тях плачеше. След това Машенка видя, че от стаята ѝ изскочи самият господар Николай Сергеич, дребничък, още не стар човек, с подпухнало лице и много плешив. Той бе зачервен и току потръпваше... Мина край гувернантката, без да я забележи, вдигна ръце нагоре и извика:

– О, колко е ужасно това! Колко нетактично! Колко глупаво, диво! Отвратително!

Машенка влезе в стаята си и тук за пръв път в живота си трябваше да изпита с особена острота онова чувство, което така добре познават всички зависими, кротки люде, храненици на богатите и силните. В нейната стая правеха обиск. Господарката, Федося Василиевна, пълна плещеста дама, с гъсти черни вежди, гологлава, недодялана, с едва забележими мустачки и с червени ръце, която по физиономия и по обноски приличаше на проста готвачка, бе застанала до нейната маса и слагаше обратно в работната ѝ чанта кълбета вълнена прежда, парцалчета, хартийки... Очевидно появата на гувернантката беше неочаквана за нея, защото се обърна и видя нейното побледняло и учудено лице, малко се посмути и избъбра:

– Pardon, аз... аз, без да искам, разсипах това... закачих го с ръкава...

И като каза още нещо, мадам Кушкина зашумоли с шлейфа си и излезе. Машенка огледа учудено стаята си и като не разбираше нищо и не знаеше какво да мисли, сви рамене и просто истина от страх... Какво търсеше Федося Василиевна в нейната чанта? Ако наистина, както казваше, я закачила с ръкава и разсипала, то защо бе изскочил така зачервен и развълнуван от стаята ѝ Николай Сергеич? Защо е малко поизвадено едното чекмедже на масата? Спестовната касичка, в която гувернантката криеше копейки и стари марки, бе отключена. Отключили са я, но не могли да я заключат, макар да са издраскали цялата заключалка. Етажерката с книгите, масата, леглото – всичко имаше пресни следи от обиск. И кошницата с бельото също. Бельото бе наредено добре, но не в оня ред, в който го остави Машенка, като излизаше от къщи. Обискът,

значи, е бил сериозен, съвсем сериозен, но за какво е бил той и защо? Какво се бе случило? Машенка си спомни вълнението на портиера, суматохата, която все още продължаваше, разплаканата прислужница; нямаше ли всичко това връзка с току-що станалия у нея обиск? Дали не е забъркана в някоя страшна работа? Машенка побледня и цяла изстинала, седна на кошницата с бельото. В стаята влезе прислужницата.

– Лиза, не знаете ли защо са ме. ... претърсвали? – попита я тя.

– На господарката се изгубила брошката за две хиляди... – каза Лиза.

– Да, но защо мене ще претърсват?

– Всички претърсваха, госпожице. И мене цяла ме претърсиха... Събличаха ни голи и ни претърсваха... А пък аз, госпожице, като пред бога ви се кълна... Не само че не съм й вземала брошката, ами и до тоалетката не съм се доближавала. Аз и в полицията ще кажа така.

– Да, но защо мене ще претърсват! – продължаваше да недоумява гувернантката.

– Нали ви казах, на господарката са откраднали брошката... Господарката сама с ръцете си прерови всичко. Дори портиера Михайло сама го претърси! Истински срам! Николай Сергеич само гледа и кудкудяка като кокошка. А вие, госпожице, няма защо да треперите. Нищо не намериха у вас. Щом не сте вземали брошката, няма какво да се страхувате.

– Но това е долно... оскърбително, Лиза! – каза Машенка, като се задъхваше от негодувание. – Това е подлост, низост. Какво право има тя да ме подозира и да рови нещата ми?

– Сред чужди хора живеете, госпожице – въздъхна Лиза. – Макар самата вие да сте образована, все пак сте... като слугиня... Не е то като да живееш при татко и при мама...

Машенка падна на леглото си и зариди горчиво. Никога досега над нея не бе извършвано такова насилие, никога така дълбоко не бяха я оскърбявали, както сега... Нея, благовъзпитаната, чувствителната девойка, дъщеря на учител, я подозираха в кражба, бяха я претърсвали като улична жена! Струваше й се, че по-голямо оскърбление от това не можеше да й се нанесе. И към чувството на обида се присъединяваше и един тежък страх: какво ще стане сега! В главата й загъмжаха всякакви мисли. Щом са могли да я подозират в кражба, значи, могат сега и да я арестуват, да я съблекат гола и да я претърсят, после да я преведат под стража по улиците и да я затворят в тъмна, студена килия, с мишки и мокрици, точно такава, в каквата е лежала княжна Тараканова. Кой ще се застъпи за нея? Родителите й живеят далече в провинцията; те нямат

пари да дойдат при нея. В столицата тя е сама, като в пустиня, без роднини и познати. Могат да направят с нея каквото искат.

„Ще отида при всички съдии и защитници... – мислеше Машенка, като трепереше. – Ще им обясня, ще се закълна... Те ще повярват, че аз не мога да бъда крадла!“

Машенка си спомни, че в кошницата под чаршафите имаше сладкиши, които тя, по стар навик от института, вземаше от трапезата на обяд и си ги скриваше в стаята. Като си помисли, че тая нейна малка тайна е вече известна на господарите, стана ѝ горещо, досрамя я и от страха, от срама, от обидата започна силно сърцебиене, което се усещаше в слепите очи, в ръцете и дълбоко в корема.

– Заповядайте на обяд! – повикаха Машенка. „Да отида ли, или да не отида?“

Машенка си поправи косата, изтри си лицето с мокра кърпа и отиде в трапезарията. Там бяха вече започнали да обядват... На единия край на масата седеше Федося Василиевна, важна, с тъпо, сериозно лице, на другия – Николай Сергеич. Отстрани седяха гостите и децата. Обедата поднасяха лакеи с фракове и с бели ръкавици. Всички знаеха, че в дома има тревога, че господарката е тъжна, и мълчаха. Чуваше се само дъвчене и почукване на лъжиците о чиниите.

Разговора започна самата домакиня.

– Какво имаме като трето? – попита тя лакея с морен, страдалчески глас.

– Естуржон а-ля рус!¹ – отговори лакеят.

– Аз поръчах това, Феня... – побърза да каже Николай Сергеич. – Риба ми се дояде. Ако не ти харесва, та chere², да не поднасят. Поръчах така... между другото...

Федося Василиевна не обичаше ястия, които тя не бе поръчвала, и сега очите ѝ се напълниха със сълзи.

– Хайде, стига сме се вълнували – каза със сладникав глас Мамиков, домашният лекар, като докосваше леко ръката ѝ и се усмихваше също така сладникаво. – И без това сме достатъчно нервни. Да забравим за брошката! Здравето е по-скъпо от две хиляди!

– Не ми е жал за двете хиляди! – отговори господарката и едра сълза потече по бузата ѝ. – Възмущава ме фактът! Няма да търпя крадци в къщата си. Не ми е жал, за нищо не ми е жал, но да крадат от мене –

1. Есетра по руски! (От фр. – esturgeon a la russe)

2. Скъпа (фр.)

това е такава неблагодарност! Така да ми се отплащат за моята добрина...

Всички гледаха в чиниите си, но на Машенка се стори, че след думите на господарката всички погледнаха нея. В гърлото ѝ изведнъж се надигна буца, тя заплака и притисна кърпичката до лицето си.

– Pardon – измънка тя. – Аз не мога. Боли ме глава. Ще изляза.

Стана от масата несръчно, като изтрополи със стола си. Това я смути още повече и тя бързо излезе.

– Голяма работа! – продума Николай Сергеич, като се мръщеше. – И трябваше за това да се претърсва стаята ѝ!... Колко... неуместно наистина...

– Аз не твърдя, че тя е взела брошката – каза Федося Василиевна, – но можеш ли да гарантираш за нея. Аз, да си призная, не вярвам много на тия учени голтачки.

– Наистина, Феня, неуместно беше... Извини, Феня, но по закон ти нямаш никакво право да вършиш каквито и да било претърсвания.

– Аз не зная вашите закони. Зная само, че ми се изгуби брошката и това е всичко. И аз ще намеря тая брошка! – Тя удари с вилицата по чинията и очите ѝ гневно светнаха. – А вие яжте и не се месете в моите работи!

Николай Сергеич кротко наведе очи и въздъхна. А Машенка, като влезе в стаята си, се хвърли на кревата. Тя сега нито се страхуваше, нито се срамуваше, а имаше само мъчително, силно желание да отиде и да напляска по бузите тая коравосърдечна, тая надменна, тъпа, щастлива жена.

Като лежеше така и дишаше във възглавницата, тя мечтаеше колко би било хубаво да отиде сега да купи най-скъпата брошка и да я хвърли в лицето на тая тъпачка. Или да дадеше бог Федося Василиевна да се разори, да тръгне да проси и да почувствува целия ужас на сиромашията и зависимостта от другите, а оскърбената Машенка да даде милостиня. О, да можеше да получи голямо наследство, да купи каляска и да мине с шум покрай прозорците ѝ, а оная да се пукне от завист!

Но всичко това бяха мечти, а в действителност ѝ оставаше едно – по-скоро да се маха оттук, час повече да не стои. Наистина страшно е да си изгубиш мястото, да се върнеш пак при родителите си, които нямат нищо, но какво да се прави? Машенка не можеше да гледа вече нито господарката, нито малката си стаица, душно ѝ беше тук, страшно. Федося Василиевна, побъркана на тема болести и от мнимия си аристократизъм, беше ѝ така отвратителна вече, та ѝ се струваше, че всичко на

света е станало грубо и противно само защото тая жена живее на света. Машенка скочи от кревата и започна да си прибира нещата.

– Може ли да вляза? – попита отвън Николай Сергеич; той безшумно се бе приближил до вратата и говореше с тих, мек глас. – Може ли?

– Влезте.

Той влезе и се спря до вратата. Очите му гледаха мътно и червено-то му носле лъщеше. След обяд той пиеше бира и това се забелязваше по вървежа му, по слабите му, лениви ръце.

– Това какво е? – запита той, като сочеше кошчето.

– Събирам си нещата. Извинете, Николай Сергеич, но аз не мога да остана повече във вашия дом. Дълбоко съм оскърбена от това претърсване!

– Разбирам... Само че напразно се тревожите... Защо? Претърсили ви, а вие, така де... какво загубихте от това? Навреди ли ви нещо?

Машенка мълчеше и продължаваше да прибира. Николай Сергеич пощипна мустаците си, като че ли намисляше какво още да каже, и продължи с мазен глас:

– Аз разбирам, то се знае, но трябва човек да бъде снизходителен. Знаете, жена ми е нервна, неуравновесена, не бива да я осъждате строго...

Машенка мълчеше.

– Но щом толкова сте оскърбена – продължаваше Николай Сергеич, – моля, аз съм готов да се извиня пред вас. Извинете.

Машенка не отговори нищо, само се наведе още по-ниско над куфара си. Този изпит, нерешителен човек всъщност не значеше нищо в къщи. Той играеше жалката роля на храненик и излишен човек дори сред слугите; та и извинението му също не значеше нищо.

– Хм... Мълчите! Малко ви е това? В такъв случай извинявам се и за жена си. От името на жена си... Тя постъпи нетактично, признавам, като дворянин...

Николай Сергеич се поразходи, въздъхна и продължи:

– Вие, значи, искате да ме гложди ей тук, под сърцето. .. Искате да ме измъчва съвестта...

– Аз зная, Николай Сергеич, че вие не сте виновен – каза Машенка, като го гледаше право в лицето с големите си насълзени очи. – Защо ще се измъчвате вие?

– Разбира се... Но вие все пак, такова... не си отивайте... Моля ви.

Машенка поклати глава отрицателно. Николай Сергеич се спря до прозореца и забарабани по стъклото.

– За мене подобни недоразумения са същинско мъчение – продума той. – Кажете, на колене ли искате да падна пред вас? Оскърбиха гордостта ви и ето вие сте плакали, готвите се да ни напуснете, но пък и аз имам гордост, а вие не я щадите. Или искате да ви кажа това, което и на изповед не бих казал? Искате ли? Чуйте, искате ли да ви призная нещо, което и в предсмъртната си изповед не бих признал?

Машенка мълчеше.

– Аз взех брошката от жена си! – бързо каза Николай Сергеич. – Доволна ли сте сега? Удовлетворена ли сте? Да, аз я... взех... Само че, разбира се, надявам се на вашата скромност... За бога, никому нито дума, нито дори най-малко загатване!

Машенка, учудена и изплашена, продължаваше да прибира нещата си; тя ги вземаше, смачкваше ги и безредно ги наблъскваше в кошницата и куфара. Сега, след откровеното признание на Николай Сергеич, тя не можеше да остане тук нито минута и вече не разбираше как е могла да живее досега в тоя дом.

– Няма нищо чудно... – продължи след късо мълчание Николай Сергеич. – Обикновена история! Трябват ми пари, а тя... не дава. А пък тоя дом и всичко това тук баща ми го е спечелил, Маря Андреевна! Та всичко това е мое и брошката принадлежеше на майка ми, и ... всичко е мое! А тя го заграби, завладя всичко... А съгласете се, че не мога да тръгна да се съдя с нея... Най-настойчиво ви моля, извинете и... и останете. *Tout comprendre, tout pardonner*³. Оставате ли?

– Не! – каза Машенка решително, започвайки да трепери. – Оставете ме, моля ви се!

– Е, ваша воля – въздъхна Николай Сергеич, като сядаше на столчето до куфара. – Да си призная, обичам ония, които още могат да се оскърбяват, да презират и тъй нататък. Цял живот бих седял да гледам вашето негодуващо лице... Та, значи, няма да останете? Разбирам... Инак и не трябва да бъде... Да, разбира се... На вас ви е добре, но на мене какво ми е... бррр!... Да не можеш крачка да мръднеш от тая изба. Да отида, да речем, в някое от нашите имения, но там навсякъде са се наместили тия безделници на жена ми... управители, агрономи, да ги вземе дяволът. Залагат, презалагат... Риба да не ловиш, тревата да не тъпчеш, клончета да не чупиш.

– Николай Сергеич! – долетя откъм салона гласът на Федося Василиевна. – Агния, повикай господаря!

3. Всичко разберете, всичко простете (фр.)

– Значи, няма да останете? – попита Николай Сергеич, като стана бързо и тръгна към вратата. – Да бяхте останали, бога ми! Вечер ще идвам при вас... Ще си приказваме. А? Останете! Отидете ли си вие, в цялата къща няма да остане ни едно човешко лице. А това е ужасно!

Бедното, изпито лице на Николай Сергеич молеше. Но Машенка отрицателно поклати глава и той махна с ръка и излезе.

След половин час тя беше вече на път.

1886

КРАЙ

© Рачо Стоянов, превод от руски

Антон Павлович Чехов
, 1886

Източник: <http://bezmonitor.com>

Сканиране: Тони

Антон П. Чехов, Разкази 1880–1886, Народна култура 1969

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2006>]